

לשכת רב הקמפוס

הפקולטה למדעי היהדות

דף שבועי

פרשת שלח, תשס"ח
מספר 762מאת המרכז ללימודי יסוד ביהדות
ע"ש הלנה ופאול שולמן

קריאה אלטרנטיבית בפרשת ציצית

פרשת ציצית מכילה אזהרה: "ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם" (טו:ט). אזהרה זו יש בה בעיות אחדות, ולהלן אמנה את העיקריות שבהן:

א. מה תוכנה של אזהרה זו? כידוע, הלב משמש אצל הקדמונים משכן לשכל, ואילו העיניים – סמל החושים. הייתכן שהתורה אוסרת עלינו לחקור את העולם בשכלנו ובחושינו? האם אסור לנו לעסוק במדעים? היטיבה פרופסור נ' לייבוביץ' לנסח את הקושי:

הלא דווקא ההתבוננות ביופיו של עולם ובנפלאותיו היא היא הפעולה העלולה לקרבנו לאהבתו וליראתו של ה' ית'.¹ ואם אין זאת כוונת הפסוק – מה היא?

ב. השורש ת-ו-ר מקשר בין האזהרה של "ולא תתורו" ובין פרשת המרגלים. כותב הרב סמט:² שתיים עשרה פעמים מופיע בו השורש תו"ר כמספר הנשיאים, הנשלחים לתור את הארץ. הן המספר המשמעותי של הופעותיו, הן פיזורו בשווה על פני כל הסיפור והן נדירותו (בשאר ספרי המקרא) מעידים על כך, ששורש זה מהווה מלה מנחה בסיפורנו. בתורה מופיע השורש תו"ר עוד שלוש פעמים, והללו קשורות באופן ישיר או באופן עקיף לסיפור המרגלים.³

הפסוק שכתוב בו "ולא תתורו" הוא אחד משלושת הפסוקים שהרב סמט מזכיר. אם כן, נשאלת השאלה: מה הקשר בין סיפור המרגלים ובין פסוקנו? לכאורה אין קשר של תוכן ביניהם.

ג. קושי שלישי הוא אולי הגדול מכולם, אך לא מצאתי דיון בו: מדוע האזהרה של "ולא תתורו" מוקפת מלפניה ומאחריה בשתי אזהרות זהות – זכירת המצוות ועשייתן (טו:ט)?

והיה לכם לציצת וראיתם אתו וזכרתם את-כל-מצות ה' ועשיתם אתם ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם למען תזכרו ועשיתם את-כל מצותי, והייתם קדשים לא-להיכם.

הלוא אין התורה נוהגת לחזור על דבריה ללא סיבה.

בטרם ניגש לתשובות אבקש להראות דרך קריאה שונה מקריאת המילים לפי הסדר, בזו אחר זו, כמקובל. קריאה זו מתבססת על ניתוח גראפי של מבנה הפסוק או הקטע, וכינתי אותה קריאה אלטרנטיבית. הנה פסוקנו בקריאה אלטרנטיבית:

זכרתם את-כל-מצות ה' ועשיתם אתם

ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם

למען תזכרו ועשיתם את-כל מצותי

אפשר לראות בשתי השורות העוטפות את האזהרה של "ולא תתורו" גדר וסייג, ואם כך, יהיה פירוש האזהרה שאמנם מותר לכם לתור אחרי לבבכם ואחרי עיניכם, רק בתנאי שלא תעברו על

¹ נ. לייבוביץ', עיונים בספר במדבר, ירושלים, סיון תשנ"ו ע' סג.

² הרב אלחנן סמט, עיונים בפרשת השבוע (סדרה א') ירושלים ה'תשס"ב, עמ' 189.

³ עד כאן ציטטתי את הרב סמט, אך דבריו בנידון נמשכים.

מצווה ממצוות התורה.⁴ אם אמנם זהו פירוש המבנה, תהיה לנו תשובה גם לקשר שבין "ולא תתורו" ובין סיפור המרגלים. ה' ציוה לרשת את ארץ כנען – מצוות עשה. נשלחו 12 נכבדים להבאת מידע על הארץ, ובמסרם את המידע למשה ולזקנים ביצעו לכאורה את תפקידם.⁵ אפילו כאשר הביעו פקפוק במוכנות העם למלחמה: "אפס כי-עז העם הישב בארץ וגו'" (יג:כח), הרי אפשר לראות באמירה זו מקרה גבולי בין דיווח על נתונים ובין הבעת דעה. אך כאשר אמרו "לא נוכל לעלות אל העם כי חזק הוא ממנו" (יג:לא) פגעו במצוות ה' ועברו על האזהרה של "ולא תתורו", כיוון שבדברים אלה גרמו פחד לעם, ונמנע מהם לקיים את מצוות ה' לכבוש את ארץ כנען.⁶

מרדכי עמית
משואות יצחק

⁴ כמובן שאין בדברי משום פסיקה (שאינה בסמכותי). שאיפתי לפשוטו של מקרא.

⁵ ראו רמב"ן, במדבר יג:כז-לא.

⁶ על קריאות אלטרנטיביות נוספות ראו ספרה של לאה פרנקל, **פרקים במקרא**, ירושלים תשמ"א.